

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

Уређивачки одбор:

*др Ирена Грицкај, др Милка Ивић, др Павле Ивић, др Радослав Кайиџић, Блаже
Конески, др Тине Лојар, др Александар Младеновић, др Асим Пецо,
др Миљар Пешикан, др Живојин Сијанојчић*

Главни уредник

МИЛКА ИВИЋ

XXXIII књ.

БЕОГРАД

1977

Славянское и балканское языкознание, Проблемы интерференции и языковых контактов, Академия наук СССР, Институт славяноведения и балканистики, Издательство „Наука“, Москва 1975, 322 стр.

Редакцијски колегиум на челу са С. Б. Бернштајном издао је ову вредну збирку чланака из области испитивања словенске и балканске лингвистике.

Већи део чланака збирке обрађује проблем карпатских словенских и несловенских дијалеката и говора и њихов однос према другим словенским језицима. *Г. П. Клейикова* (Функционирование и генезис терминологии горного пастушества в славянских диалектах карпатского ареала, 161—201) упоређује лексеме пастирске терминологије карпатских словенских дијалеката са материјалима других словенских и несловенских дијалеката. На тај начин открива искомске и специфичне лексеме карпатскоукрајинске пастирске терминологије. *К. Гушмий* (К карпатоукраинско-южнославянским лексическим параллелям, 202—210) испитује карпатскоукрајинско-словеначке лексичке паралеле и закључује: 1. већина речи које се налазе у карпатскоукрајинским дијалектима и у словеначком долази и у другим јужнословенским дијалектима, 2. уколико неких од наведених речи нема у свим јужнословенским језицима, словеначки се највише слаже са западним говорима српскохрватског језика, 3. треба увек имати у виду карпатскоукрајинско-словеначке лексичке специфичности. О проблему лексичке и семантичке диференцијације неких словенских речи карпатске области у зависности од њихове географске распрострањености говори *А. Заремба* (Из проблематики карпатской лексики и семантики на польско-словацкой языковой границе, 211—219). Аутор показује да су два основна правца географског кретања (запад и север) одређених речи доводили до семантичких промена код тих речи. *М. Сл. Младенов* (Распространение некоторых карпатизмов в болгарских говорах, 220—235) наводи оне лексичке јединице из западнобугарских дијалеката

које у потпуности или приближно одговарају лексичким јединицама украјинских говора карпатског ареала. Чланак доказује да су се карпатизми врло рано појавили у бугарском језику, већ у периоду старобугарског језика. Лексичко-семантичке локалне изоглосе које уједињују украјинске и пољске говоре карпатског ареала описује *В. В. Усачева* (Пољские диалекты карпатского ареала и „Карпатский диалектологический атлас“, 236—244). *В. В. Манивчук* (Межъязыковые контакты в лексике лесных промыслов Карпат, 245—248) на плану међујезичких контакта испитује стране (пољске, словачке, мађарске и румунске) елементе и сопствене карпатске елементе у лексици терминологије шумарства. У тој терминологији у карпатском ареалу украјински језик је стварао нове речи. Досадашње резултате у испитивању карпатског језичког ареала у радовима совјетских научника резимира *И. Е. Можажева* (Вопросы интерференции языков и диалектов карпатского ареала в освещении советских ученых, 249—254). У совјетској лингвистици испитивање дијалеката и говора карпатског ареала представља самосталну грану. Ова испитивања су нарочито везана за имена *С. Б. Бернштејна* и *В. М. Илич-Свитича*, али и други аутори су у многоме допринели обради језичког стања овог ареала. У чланку се предлаже, као најактуелније, систематско издавање карпатске лингвистичке библиографије, састављене на основу јединствених принципа. *Л. В. Маркова* (О влиянии смешанных браков на процесс ассимиляции национальных групп [болгары Закарпатья], 255—262) анализира етнички проблем необично брзе асимилације Бугара у закарпатским областима. Разлог брзе асимилације аутор налази у мешовитим браковима који преносе нову етнокултурну информацију.

Мањи број чланака посвећен је углавном синтаксичким питањима неких балканских језика. *Т. В. Цивјан* (Предложения к описанию синтаксиса новогреческого языка с помощью элементарных синтаксических конструкций, 79—103) даје анализу синтаксичких структура новогрчког језика. Анализа је изведена на основу исцрпног списка хијерархијски постављених формалних веза између минималних синтаксичких јединица, тј. између елементарних синтаксичких конструкција. Од елементарних синтаксичких конструкција граде се реченице. Карактеристично је за новогрчки језик да се синтаксички односи могу прекозити сложеним речима које у великој мери лишавају синтаксичку структуру формалних изражајних средстава. У новогрчком постоји стална тенденција рушења одређених синтаксичких система. Ово потврђују развијене апозитивне структуре, структуре са минималним или нултим изражавањем граматичке везе (јукстапозиција), слободно постављање члана, стихијски

развој паратаксе и њена чешћа употреба у односу на хипотаксичке структуре. У том смислу иста формална средства могу имати више значења. Ово, међугим, не представља сметњу у комуникацији. Аграматичност олакшава комуникацију и одраз је одређених балканистичких процеса. У оквирима аграматичности дозвољава се избор равноправних варијаната. Сличности међу балканским језицима имају системски карактер на нивоу синтаксе. Поређење синтаксичких структура балканских језика омогућује постављање модела језика-посредника. У испитивању сличности међу балканским језицима аутор предлаже анализу структуре појединих језика истом методом као што је он испитивао синтаксичку структуру новогрчког језика. Оваква анализа показала би дубоко структурално слагање у синтакси међу балканским језицима са максималним бројем идентичних формалних средстава и са минималним бројем разлика. *Е. И. Демина* (Из болгарског историческог синтаксиса. Сложные предложения с союзным словом *којто* в языке дамаскинов XVII в., 104—137) испитује типове хипотаксичких односа са везничком речи *којто* у неким средњобугарским споменицима. Она одбацује тврдње да се у неким старијим споменицима бугарске књижевности везничка реч *којто* у одређеним типовима релативних зависних реченица употребљава искључиво под утицајем књишког црквеног језика према *иже*. На основу испитаних бугарских Дамаскинових списа из 17. века аутор закључује да је релативна заменица *којто* којом започињу препоноване и постпоноване зависне реченице била већ од 14. века присушна у народним говорима. У књижевном језику *којто* у постпонованим релативним зависним реченицама представља повину и замењује *демо*, *деко* из народних говора и традиционално *иже* из црквеног језика. Облик *којто* тачније изражава односе између главне и зависне реченице и тако боље одговара књишком језику него одговарајуће *демо* из народног језика. *Т. Б. Менскаја* у оквирима турске и бугарске језичке интерференције разматра турске глаголске позајмице на *-tis* у бугарском језику (Наблюдения над залогом турецких глагольных заимствований в болгарском языке [категория непереходности / переходности] 138—160). Турске глаголске позајмице на *-tis* од секундарних глагола, код којих је у турском великим бројем различитих морфема обележено значење прелазности и непрелазности, уклониле су се у потпуности у систем исконских бугарских глагола по обележавању лексичко-граматичког значења прелазности и непрелазности. Непрелазно значење ових позајмица у бугарском морфолошки је обележено повратном заменицом *се*, а прелазно значење обележено је формално-синтаксички (недостатак повратне заменице *се*).

Два чланка обрађују теме из општесловенске лексике и семантике. *В. Н. Тойоров* (К объяснению некоторых славянских слов морфологического характера в связи с возможными древними ближневосточными параллелями, стр. 3—49) на основу поређења словенских и неких блискоисточних лексичких материјала из области пчеларства повезује одређене елементе словенске културне традиције с елементима старих блискоисточних традиција. *Вјач. В. Иванов* (Происхождение семантического поля славянских слов, обозначающих дар и обмен, 50—78) испитује семантику словенских речи које имају значење поклона или размене. Новији резултати семантичких испитивања ове врсте у индоевропеистици и разрађена теорија поклона као универзалне социолошке појаве омогућују аутору да покаже да се семантика поклона и размене код словенских речи оформила и развила слично индоевропским паралелама. Овакав приступ проблему даје могућност да се семантика неких словенских речи из ове области сигурније објасни.

Тематски је усамљен последњи чланак ове збирке који садржи акцентолошки речник руског језика 14. века *В. Е. Ушакова* (Акцентологический словарь древнерусского языка середины XIV века, 263—320). Речник садржи око 5 000 речи, састављен је на основу руских писаних споменка са акцентованим речима из 14. века. У њему се даје староруски акценатски систем какав је био пре формирања руског, украјинског и белоруског језика.

Димитрије Стефановић